

Mats Parner

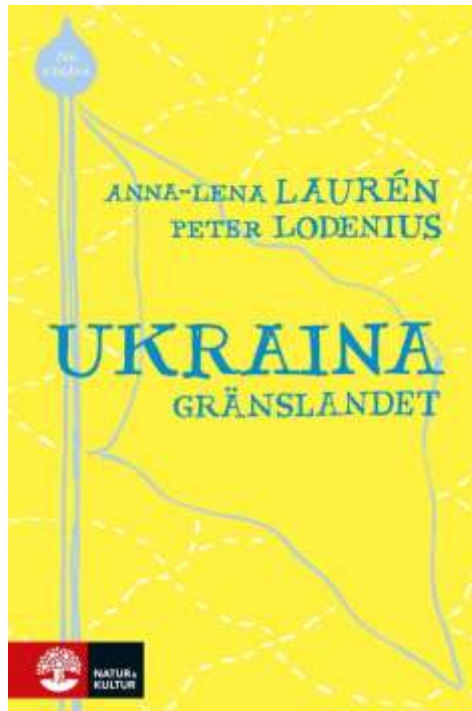
Putins Ryssland och Stalins Sovjetunionen

I de följande två artiklarna drar artikelförfattaren bland annat paralleller mellan dagens Ryssland och Sovjetunionen under Stalin-epoken.

Stalins brutala polisstat och Putins vintriga rike

Bokrecension

Anna-Lena Laurén är korrespondent för *Dagens Nyheter* och finska *Hufvudstadsbladet* och författare. I studien *Ukraina – Gränslandet* (Natur & Kultur, 2022) skriver hon följande rader om det krigshelvete som nu har pågått i närmare femton månader:

Jag har nu bott i Ryssland i sammanlagt sju år, men alltså finns det många frågor där jag och mina ryska vänner tyvärr inte kan mötas. En av de mera typiska handlar om människans förmåga att ändra det samhälle hon lever i, individens styrka som enligt mig kan vara häpnadsväckande i situationer, där allt faller på plats. Men detta tror inte mina ryska vänner – mina högtbildade, språkkunniga, beresta och liberala vänner. De är helt övertygade om att det alltid finns någon utomstående kraft någonstans som påverkar och styr skeenden. Individerna kan agera hur hon eller han vill, men till syvende och sist är det andra intressen som bestämmer. Den som inte förstår det är ett barn.

Det är min övertygelse att Laurén här påpekar något mycket väsentligt. Hennes ryska vänner lever ju i ett samhälle, som i dag regeras av en arrogant, isolerad och våldsbejakande elit och som även i går, då Sovjetunionen existerade, behärskades och manövrerades av just sådana eliter. Både dagens Ryssland och gårdagens sovjetstat är och var totalitära samhällsformationer. Föreställningar om den mörka och obegripliga konspirationen är och har varit konstitutiva i alla totalitära system. ”Till syvende och sist är det andra intressen som bestämmer”, heter det bestickande och betecknande nog i citatet ovan.

Klotrund tro på sammansvärjningar och på att ljusskygga krafter driver sitt spel i det fördolda har, mer eller mindre uttalat, kännetecknat den politiska inriktningen hos vår mäktiga granne österut alltsedan Josef Stalin befäste sin ställning som Nr 1 i stat och parti.

Det konspirativa tankegodset dominerade scenen redan under kollektiviseringskampanjen i början av 1930-talet. Kulakerna (varmed förstods alla de bönder som ägde mer än en ko eller en get) fick då klä skott för allt ont. Bortom rimligt tvivel har man slagit fast att fyra miljoner individer, eventuellt än fler, svältes till döds åren 1932–33 i framför allt Ukraina, norra Kaukasus och Kazakstan.

Alltsamman kulminerade sedan åren 1936–38 under den epok som vanligtvis kallas Den Stora Terrorn eller ibland ”Jezjovstjänan” efter den blodbesudlade NKVD-chefen Nikolaj Jezjov (1895–1940). I de tre stora Moskvaprocesserna dessa år anklagades totalt 54 män, lejonparten välkända bolsjeviker, för idel uppdiktade och minst sagt osannolika brott och sändes så gott som undantagslöst i döden. Både 1937 och 1938 arkebuserades ytterligare mer än 300 000 plus 300 000 människor, främst kommunister. Vid 1938 års utgång hade större delen av bolsjevikpartiet utplånats och 1917 års revolutionärer mist livet.

Rent hysteriska stämningar grep omkring sig under Den Stora Terrorns vanvettiga period, framför allt i de större städerna. Familjer angav sina grannar, barn sina föräldrar, underställda sina chefer, män sina hustrur och vice versa. Även i femårsplanerna stipulerades att si och så många ”kontrarevolutionärer” respektive ”trotskister” skulle gripas och fängslas per distrikt. Också i dåtidens Tredje rike framträdde salvsefulla konspirationsteoretiker längst fram på vridscenen och än mera så i riksdagen. Alla känner vi till vilka minoriteter, som där påstods hantera styrspekarna.

I dag utportioneras med Kremls goda minne de mest oresonliga lögner, inte bara om Ukraina utan om de flesta länder, Sverige inte minst. Bland annat säger man att vårt land dränks i en flod av invandrare, att samstämda bögar och lesbianer kontrollerar familjepolitiken hos oss, att vår socialtjänst kidnappar muslimska barn och sedan placerar dem bland kristna, att svensk militär brinner av revanschlust efter 1709 års nederlag i Poltava o s v. Exempelen kan lätt mångfaldigas.

Dessa Rysslandsfabricerade lögner är inte avsedda för en svensk publik – låt vara att vissa av Åkessons nätkrigare säkert instämmer – utan är i första hand ämnade för inhemsk konsumtion och i andra hand för obskyra höger- och vänsterextrema grupperingar runtom i världen.

Människor i det forna Sovjetsamhället och i dagens Ryssland har i decennier matats och försetts med konspiratoriska och verklighetsfrånvända idéer förmedlade av Kremls propagandaapparat. Sällan eller aldrig har vår värld skådat en mäktigare sådan apparat. Inte bara Lauréns högutbildade, språkkunniga, vittberesta och sant liberala bekanta har låtit sig påverkas; de bedragna och felinformerade uppgår till miljoner och åter miljoner. Själv tror jag att de bittra erfarenheterna från 1930-talet och från 40-talets ”stora fosterländska krig”, då ca 25 000 000 sovjetmedborgare förlorade livet, har relevans än i dag.

Det barbariska kriget mot Ukraina har i realiteten förberetts i 15 eller rentav i 20 år, konstaterar Sergei Medvedev, född i Moskva men numera verksam som professor vid Karlsuniversitetet i Prag. ”Ytterst är kriget i Ukraina ett krig mot västvärlden.”

Fler bokrecensioner av Mats Parner:

[Symbiosen mellan det ryska folket och de mäktiga i Kreml](#)

[Det vi ser i Ryssland är totalitarism av ny typ](#)

De flesta ryssar knäböjer för tsar Vladimir

Detta debattinlägg publicerades ursprungligen i *Värmlands folkblad*.

Anno 1934 höll Sovjetunionens Kommunistiska Parti sin 17:e kongress, känd under namnet ”segrarnas kongress”. Antalet delegater uppgick till 1966 stycken. Förhandlingarna påbörjades den 26 januari och ägde rum i Kremls stora kongresshall.

Inte förrän 1939 arrangerades den 18:e kongressen. Då hade totalt 1108 av de 1966 delegaterna ifrån 1934 dödats, inberäknat 98 av centralkommitténs 139 ledamöter. Av politbyråns tio medlemmar hade en mördats, tre drivits till självmord och fyra arresterats för kontrarevolutionär verksamhet. Endast 35 av deltagarna i ”segrarnas kongress” mötte upp även 1939. Det motsvarar knappt 1,8 procent.

Sovjetunionen styrdes vid dessa tillfällen med järnhand av tsar Josef Stalin. I dagens Putin-Ryssland är Stalin ett högt respekterat namn inom den härskande kasten men också bland miljoner vanliga ryssar. Det beror ytterst på att lillefar Josef visade sig stark och mäktig.

I 1936 års konstitution, även kallad Stalin-författningen, tillförsäkrades sovjetmedborgarna allmän och lika rösträtt i periodiskt återkommande val, dessutom yttrandefrihet, pressfrihet, demonstrations- och mötesfrihet plus rätten att genomföra gatumanifestationer. Även rättsstatens fortlevnad garanterades liksom den personliga okränkbarheten, brevhemligheten o s v. Ingenting av allt detta hade någon som helst verklighetsanknytning. Symtomatiskt är att huvudförfattaren, Nikolaj Bucharin, fängslades redan i mars 1937 och sköts till döds ett år senare (för att slutligen rehabiliteras av Michail Gorbatsjov 1988).

Till bilden hör att ledarskiktet i Kreml sålde in Stalin-författningen som ”världens mest demokratiska”.

Både i Hitlers Tredje rike och i Sovjetstaten torterades olyckliga individer i massomfattning av Gestapo respektive NKVD (senare KGB och i dag FSB) under 1930- och 40-talen. Här finns en intressant skillnad värd att reflektera över. Ty medan Gestapo pressade sina offer att hålla sig till sanningen – jag är jude, grek, revolutionär, kommunist... – så var NKVD precis lika konsekvent på jakt efter rena lögnare – jag är tysk/brittisk/fransk/amerikansk spion, hängivet kapitalistsvin, arbetarklassens fiende, köpt av CIA...

Precis lika bestickande är de olikartade sätt på vilka judehatet yttrade sig i de båda totalitära staterna. I Hitlers Tyskland var antisemitismen helt öppen och resulterade, som alla vet, i en ”slutgiltig lösning” med sex miljoner dödsoffer. Även i Stalins sovjetstat föraktades judarna, men i den officiellt påbudna retoriken existerade intet av detta. Avkunnade dödsdomar med ty åtföljande nackskott rubricerades i stället som ’kamp mot den internationella sionismen’. Så sent som under 1950-talets inledningsskede fanns långtgående planer på att deportera de sovjetiska judarna till Sibirien enligt tidigare välkänt och beprövat mönster. Med Stalins död i mars 1953 skrinlades detta projekt.

Vid partikongressen 1961 beslutade (!) man att kommunismen skulle vara definitivt och oåterkalleligt införd i Sovjetunionen år 1980. Det beslutet saknade lindrigt sagt all verklighetsförankring.

Perioden 1917–91 kan i stora stycken betecknas som en lögnens epok och Sovjetväldet i motsvarande mån som ett lögnens imperium. Den tesen måste självfallet nyanseras. Allting var inte lika jämntjockt, bekmörkt och nattsvart. T ex gjorde Gorbatsjovregimen på 1980-talet aktningvärda försök att skingra dimbankarna med glasnost och perestrojka. Boris Jeltsins kaotiska 90-tal handlade sedan, väsentligen, om att ersätta den kommunistiska partinomenklaturen med en kapitalistnomenklatura – de så kallade oligarkerna. Forna partibossar tog utan samvetsbetänkligheter klivet från en extrem till en annan.

Andra världskriget minus de två första åren benämndes under Sovjetskedet, liksom i dagens Ryssland, för ”det stora fosterländska kriget”, ett krig som pågick i 1418 dygn åren 1941–45. Enligt potentaterna i Kreml utkämpar man i dag på nytt det stora fosterländska kriget. Ja, än en gång är den västerländska fascismen huvudfiende med ”den knarkande nazistjuntan i Kiev” i främsta frontlinjen.

Förljugenheten är, nu som på 1930-talet, monumental.

Det finns oppositionella i Putins Ryssland, men de är tyvärr jämförelsevis få. Det rör sig i huvudsak om akademiker och andra intellektuella, storstadsbaserade ungdomar och internerade krigsmotståndare. För att illustrera de regimtrogna stämningarna i imperiet återger jag avslutningsvis följande påhittade – men djupare sett helt tillförlitliga... – historia:

Arbetarna i en större industri ett tiotal mil från Moskva fick en dag via det styrande partiet besked om att samtliga anställda nere på verkstadsgolvet skulle hängas under kommande vecka. ”Frågor på det?” gormade den jourhavande befattningshavaren. En hand räcktes upp, och en man tog till orda: ”Håller fabriksledningen med snaror eller måste man ta med ett eget rep hemifrån?”

I lögnens imperium väljer man sina ord. Om inte, så riskerar man att dela Aleksej Navalnyjs öde.

Lästips

[Vart går Ryssland?](#) (artikelsamling)

Benoît Vitkine: [Kreml har hamnat i anti-islamisk våg](#) och [Sankt Bandera eller hur ryska lärare lyder ”påbud” uppifrån in i det absurda](#)

Se även: [Böcker m m om kriget i Ukraina](#) (augusti 2023)